MÜMİNİN MİRACI
NAMAZ

Kenan ORAL

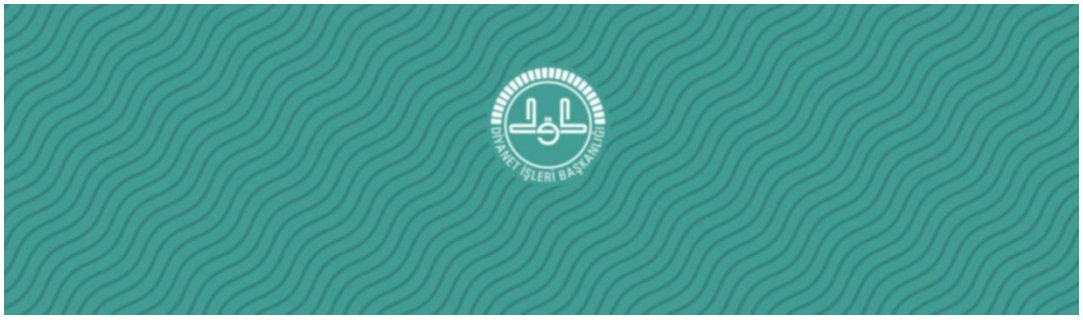
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

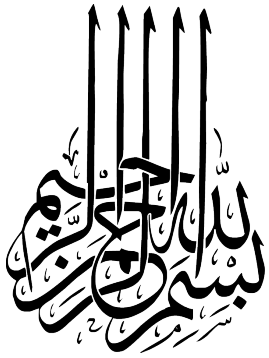
بسم الله الرحمن الرحيم

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1547
Halk Kitapları: 234

Yayın Yönetmeni
Dr. Fatih KURT

Yayın Koordinatörü
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Editörler
Elif ERDEM
Hale ŞAHİN
Rukiye AYDOĞDU DEMİR

Tashih
Alişan BAŞGÖNÜL
Sümeyye ÖZGEN

Grafik Tasarım
Uğur ALTUNTOP

Baskı
Çağlayan A.Ş.
0 232 274 22 15

2. Baskı, İzmir – 2019
Eser İnceleme Komisyon Kararı: 07.11.2018/75
ISBN:978-975-19-7053-4
2019-35-Y-0003-1547
Sertifika No: 12930

© T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı
No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: 0 312 295 72 93 - 94

Faks: 0 312 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr
www.diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış
Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel: 0 312 295 71 53 - 295 71 56
Faks: 0 312 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

MÜMİNİN MİRACI
NAMAZ

KENAN ORAL

DİB
YAYINLARI

Namaz, bizim en önemli kulluk görevimizdir.

*** * ***

NAMAZ NEDİR?

Namaz, İslam dininde ibadet denildiğinde ilk akla gelen eylemler arasındadır. Namaz kelimesinin Arapçası dua etmek, bağışlanma dilemek, yalvarmak anlamını taşıyan salat sözcüğüdür. İnsanın bütün hayatını kuşatan ve çevreleyen bir ibadet olan namaz, kul ile Rabbi arasında eşsiz bir iletişim ve yakınlaşma aracıdır. Allah Resûlü (s.a.s) namaz kılarken Allah ile kul arasında oluşan bağı ve iletişimi, iki kişi arasındaki gizli ve özel bir konuşmaya, muhabbete benzetir. (Buhârî, Salât, 36) Namazın böylesine özel bir iletişim olması onu diğer ibadetlerden ayrıcalıklı kılar. Bu nedenle namaz, bizler için en önemli kulluk görevidir.

Namaz, "tekbirle başlayıp, selamla sona eren, belli hareketlerin yapılması ve belirli sözlerin söylenmesinden ibaret bedenî bir ibadet" olarak tanımlanır. Bu tanım ibadetin görünen yüzünü ifade etmek için yeterli olabilir. Fakat namaz gerçek anlamda insanın ruhu, zihni ve bedeniyle **ihlas** içerisinde Allah'ı anması, zikretmesi, tespih etmesi, O'nu övmesi, sadece O'na sığınması ve yönelmesi kısacası O'nun karşısında kulluk bilinciyle hazır durmasıdır. (Bakara, 2/45; Ankebût, 29/45; Cuma, 62/9; Rûm, 30/17) Mümin, bedeniyle Rabbini yücelten ve O'na boyun eğdiğini gösteren belirli hareketleri yaparken, kalbi ve ruhuyla bu duyguları içten içe yaşar, aklıyla namazda okuduklarını düşünerek öğüt alır.

Namaz, tüm peygamberlerin yerine getirdiği ortak bir ibadettir. Hz. İbrahim'den Hz. Musa'ya, Hz. İsa'dan Hz. Muhammed'e (s.a.s.), Allah'ın mesajını taşıyan tüm elçiler onu bizzat yerine getirmiştir. Dahası, önemi ve değerine vurgu yaparak namazı kulluklarının merkezine almışlardır. (İbrâhîm, 14/40; En'âm, 6/162; Tâhâ, 20/14; Âl-i İmrân, 3/39; Meryem, 19/31)

Namaz Dinin Direğidir

Namazın diğer ibadetler arasındaki yerini ve önemini en güzel Hz. Peygamber'in şu hadisi anlatır: *"Dinin başı İslam*
(Kelime-i Şehadet getirerek Allah'a teslim olmak), direği namaz, zirvesi ise Allah yolunda mücadeledir." (Tirmizî, Îmân, 8; İbn Hanbel, V, 231) Namaz, bu hadiste Araplar arasında yaygın olarak kullanılan ve bilinen çadır direğine benzetilir. Burada çadır İslam dininin bütününü temsil etmektedir. Çadırın ayakta durabilmesi için nasıl direk gerekiyorsa, İslam dini de namaz sayesinde ayakta kalabilmektedir. Dolayısıyla İslam binası onunla kuvvet kazanmakta ve olgunlaşmaktadır. (Aliyyü'l-Kârî, *Mirkâtü'l-mefâtih*, I, 105) Aynı zamanda bu salih amel, insanı **küfrün** karanlıkları ile **şirk** girdabına düşmekten koruyan bir perdedir. (İbn Hanbel, III, 370; Tirmizî, Îmân, 9)

İhlas
Allah'ın rızasını gözeterek ibadetleri içtenlikle yapmak.

Küfür
Allah'ın varlığını, birliğini, O'nun koyduğu emir ve yasakları kabul etmeme, inkâr etme.

Şirk

Allah'ın eşi ve benzerinin bulunduğuna inanmak.

İbadetlerin en makbulü, Allah'a yakınlaşmanın en başta gelen şekli (Gazzâlî, *İhyâ'ü ulûmi'd-dîn*, I, 145) olmasının yanı sıra namaz, kıyamet gününde Allah'ın kullarına hesabını soracağı ilk ibadettir. (Nesâî, Muhârebe, 2) Namaz bizi kıyamet gününde kurtuluşa eriştirecek bir nurdur, ışıktır. (İbn Hanbel, II, 169) Allah'ın rahmetiyle bu ışık, kıyametin o dehşetli ortamında bizi korkudan emin kılar. (Bakara, 2/277; Tevbe, 9/71) Bu kıymetli ibadet sayesinde Müslüman Allah'a yakınlaşırken, aynı zamanda cennetin anahtarını da elde eder.(Tirmizî, Tahâret, 1) Hz. Peygamber, namaz kılanlar için cenneti şöyle müjdeler: "*Kim, rükûları, secdeleri, abdestleri ve vakitlerine uyarak beş vakit namazı kılmaya devam eder ve bu namazların Allah katından gelen gerçek bir emir olduğuna inanırsa cennete girer.*" (İbn Hanbel, IV, 266) Diğer bir hadiste "*Büyük günah işlenmedikçe beş vakit namaz ve iki cuma namazı, aralarındaki günahlara kefarettir.*" (Müslim, Tahâret, 14) sözleriyle namazın günahlardan arınıp tertemiz olmanın yolu olduğunu açıklar. Namaz insanı yanlış yollara düşmekten korur ve işlenen küçük günahlar için bir kefaret olur. (Müslim, Tahâret, 14)

Namaz Maddi ve Manevi Arınmadır

Namaz, Müslümanı kin, haset, hayasızlık ve fenalık gibi manevi kirlere bulaşmaktan koruyan ve bunlardan temizleyen bir ibadettir. Yüce Allah, Kur'an'da bunu şöyle açıklar: *"(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı* **hayâsızlıktan** *ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah, yaptıklarınızı biliyor."* (Ankebût, 29/45) Günde beş kez Kâbe'ye yönelip, Allah ile samimi ve dürüst bir iletişime geçen Müslüman, nefsinin kendisine ilham ettiği kötülüklerin esaretinden kurtulur. Dünya hayatının aşağılık durumlarına düşmez. Bu özel ibadet sayesinde Allah ile olan iman bağını her gün beş kez derinden hissederek bilincini tazeler. İmanını sağlamlaştırarak manevi açıdan güçlenir ve ruhen beslenir.

Hz. Peygamber, namaz kılan kişiyi, kapısının önündeki nehirde günde beş kez yıkanan kimseye benzetir. Bu kişide maddi kirlerden bir eser kalmayacağı gibi namaz kılan kimsede de günahlardan eser kalmaz. Dolayısıyla namaz kılmak, manevi ve maddi kirleri temizleyerek çift yönlü bir etki gösterir. (Buhârî, Mevâkît, 6; Müslim, Mesâcid, 283)

Hayâ
Utanma duygusu.

İffet
İnsanın haramdan uzak durarak bedenini ve zihnini kötü düşüncelerden koruması.

Hakkıyla kılınan namaz Müslümanı ahlaki açıdan olgunlaştırır ve onu erdemli bir birey hâline getirir. Bu kulluk vazifesini huşu

ile devamlı ve bilinçli bir şekilde yerine getiren müminde ne nankörlükten, ne cimrilikten eser kalır. Sağlam inanç sahibi, hayâ ve cömertlik gibi faziletleri içselleştiren, **iffetli**, güvenilir bir insan olarak toplumun gözde şahsiyetlerinden ve İslam'ın aydınlık temsilcilerinden biri hâline gelir.

Namaz, her şeyin hızla değerini yitirdiği dünyamızda var olma savaşı veren, dünya meşgaleleri arasında nefes almakta zorlanan insanı psikolojik anlamda rahatlatan ve onu insan yapan niteliklerini ortaya çıkaran bir ibadettir. Nitekim bize örnek olan Hz. Peygamber sıkıntılı ve üzüntülü bir durumla karşılaştığında namaz kılarak (Ebû Dâvûd, Tatavvu', 2) bütün sorunları hâlleden, gam ve kederi gideren Rabbine sığınırdı.

Namaz, diğer bir yönüyle maddi arınma sağlar. Bu ibadete hazırlık kapsamında abdest almak, vücudu ve namaz kılınan yeri pisliklerden arındırmak, insanın daha sağlıklı şartlarda yaşamasını sağlar.

Namaz Nasıl Kılınır?

Namazın, kıyam, rükû ve secde gibi dışarıdan gözüken fiilleri insanın fiziki yapısı gibidir. Ruh ve bedenden oluşan insana benzeyen ibadet, gerçek anlamı ve ruhu yaşanmadan yerine getirildiğinde cansız bir bedene benzer ve anlamını büyük ölçüde yitirir. (Gazzâlî, *Kimyâ-yı Saâdet,* 111-113) İşte namazın gerçek anlamı ve aslı Allah'a karşı kalben tam bir saygı, O'na boyun eğmek, hudû ve huşu duyarak yönelmek, O'nu yüceltmek ile elde edilir. (Gazzâlî, *Kimyâ-yı Saâdet,* 113) Hudû, beden hareket ve davranışlarıyla Allah'a karşı boyun eğme ve tevazuyu; huşu ise kalpte hissedilen ve çeşitli şekillerde dışa yansıyan alçalma ve dinginlik hâlini ifade eden iki önemli kavramdır. Huşu, hem namazda hem diğer ibadetlerde Müslümanın kulluğu gereği, her an kalbinde taşıması gereken bir duygudur. (Mehmet Şener, "Huşu", *DİA*, XVIII, 423) Bu nedenle, Hz. Peygamber, huşu duymayan kalpten Allah'a sığınmıştır. (Ebû Dâvûd, Vitir, 32)

Allah'a kulluğun en güzel göstergesi olan namaz, insanın Allah'a duyduğu samimi bağlılığı, O'nun yüceliği karşısındaki acizliğini, kuldan Allah'a yönelişi, Allah'ı yüceltmeyi ifade eden bedenî duruş, hareketler ile sözlerden oluşur. (Dihlevî, *Hüccetüllâhi'l-Bâliğa,* I, 152) Dolayısıyla namazın az önce bahsettiğimiz huşu gibi içsel, manevi gerekleri olduğu gibi, öncesinde ve içinde uyulması gereken birtakım somut kuralları da bulunmaktadır.

Bu ibadetin öncesinde ve içinde yapmamız gereken 12 kural vardır. Bu ibadetin **sahih** ve geçerli olması için yapılması zorunlu bu kurallar namazın farzları olarak adlandırılır. Başlangıç tekbirini almadan önce hazırlık mahiyetinde yapılanlara "namazın şartları" denilir. Namazın içerisinde yerine getirilmesi zorunlu olan fiil ve sözler ise "namazın rükünleri" diye adlandırılır.

NAMAZIN ŞARTLARI

Temizliği imanın yarısı olarak gören İslam (Tirmizî, Daavât, 86), insanın Allah'a karşı belirli kulluk görevlerini yerine getirirken, ibadet ederken maddi ve manevi anlamda tertemiz olmasını ister. Namazın şartlarından ilk ikisi, abdestsizlik hâlini gidermek (hadesten taharet) ve her türlü necasetten arınmaktır. Bunlar *"Namazın anahtarı temizliktir."* (Ebû Dâvûd, Tahâret, 31) hadisinde özlü şekilde ifadesini bulmuştur. Örtülmesi istenen yerleri örtmek (setr-i avret), kıbleye yönelmek (istikbal-i kıble), vakit ve niyet namazın diğer şartlarıdır.

Hadesten Taharet

Hades, kişinin namaz abdesti olmaması veya **cünüp** olması gibi hükmi bir kirlilik hâli anlamına gelir. Hadesten taharet ise abdesti olmayan kişinin abdest almasını, cünübün, **hayız** ve **lohusalığı** bitmiş olan kimsenin gusül alarak temizlenmesini ifade eder. Allah'a yönelme amacıyla alınan abdest ve guslün, insan vücudunu ferahlatması, yenilemesi, maddi temizlik sağlayarak hastalıklardan korunmayı sağlaması gibi birçok yararı bulunur.

Sahih
Şartları ve rükünleri uygun şekilde yerine getirilen ibadet.

Cünüp
Bazı temel ibadetlerin yerine getirilmesine engel olan manevi kirlilik hâli.

Hayız
Kadınlardan düzenli aralıklarla, belirli sürelerle gelen ve bazı ibadetlerin yapılmasına engel olan kan.

Lohusa
Doğum yapan kadınlarda meydana gelen özel durum.

Abdest

Rahmet Elçisi, *"Bir kimse abdest alır ve onu güzelce almaya özen gösterir, ardından da namaz kılarsa, bu abdestle namaz arasında işlediği (küçük günahlar) o namazı kılıncaya kadar mutlaka bağışlanır."* (Buhârî, Vudû', 24; Müslim, Tahâret, 5) sözüyle abdestin önemi üzerinde durur. (Namaz için abdestin gerekli bir ön şart olduğunu daha öz bir şekilde, "*Allah, abdestsiz kılınan namazı kabul etmez.*" (Nesâî, Zekât, 48; Buhârî, Vudû', 2) ifadesiyle ortaya koyar. Yüce Allah, Mâide suresinde namazın bu şartıyla ilgili şu açıklamaları yapar: "*Ey iman edenler! Namaz kılacağınız zaman yüzünüzü, ellerinizi ve dirseklere kadar kollarınızı yıkayın ve (ıslak) ellerinizi başınızın üzerine hafifçe sürün ve bileklere kadar ayaklarınızı (yıkayın). Eğer cünüp iseniz kendinizi temizleyin. Ama eğer hasta iseniz yahut seyahatteyseniz yahut tuvalet ihtiyacınızı gidermişseniz yahut cinsel ilişkide bulunmuşsanız ve su bulamıyorsanız,*

o zaman temiz toprakla teyemmüm edin ve onunla yüzünüzü ve kollarınızı mesh edin. Allah size güçlük çıkarmak istemez; ama sizi tertemiz kılmak ve size nimetlerini tamamlamak ister ki şükredenlerden olasınız." (Mâide, 5/6; Nisâ, 4/43)

Mesh etmek

Abdestte baş, boyun ve kulakları ıslak elle, teyemmümde ise yüz ve kollar üzerinde toprağa sürülmüş elle sıvazlamak.

Abdest terim anlamıyla "belli uzuvları usulüne uygun olarak su ile yıkamak ve bazılarını da ıslak elle **mesh etmek**" (Heyet, *İlmihal,* TDV, I, 195) anlamına gelen bir hükmi ve maddi temizlik türüdür. Kendi başına bir ibadet olmaktan ziyade başta namaz olmak üzere Kâbe'yi tavaf, tilavet secdesi vb. ibadetler öncesinde insana maddi bir temizlik sağlayan ve kişiyi manen ibadete hazırlayan bir ön hazırlık safhasıdır. Allah Resûlü'nün (s.a.s.) ifadesiyle namazın anahtarıdır. (Ebû Dâvûd, Tahâret, 31)

Abdestin dört farzı vardır: Bunlar; 1) Yüzü yıkamak, 2) Kolları dirseklerle birlikte yıkamak, 3) Başın dörtte birini ıslak elle mesh etmek ve 4) Topuklarla birlikte ayakları yıkamaktır. Resûlullah (s.a.s.) bu dört farz üzerinden abdestin günahları silici özelliğini şöyle anlatır: *"Bir Müslüman abdest alır da yüzünü yıkarsa, gözleri ile baktığı her (küçük) günah suyla -yahut suyun son damlasıyla- yüzünden çıkar gider. Ellerini yıkadığı zaman elleriyle işlediği her (küçük) günah su ile -yahut suyun son damlası ile- beraber ellerinden çıkar gider. Ayaklarını yıkadığı zaman ayaklarının yürüyerek işlediği her (küçük) günah su ile -yahut suyun son damlasıyla- birlikte çıkar gider. Sonunda o kul, günahlarından arınmış olur."* (Müslim, Tahâret, 32; Tirmizî, Tahâret, 1)

Sünnete ve adaba uygun bir abdest alabilmek için farzların yanında yerine getirilecek başka fiiller de vardır. Hz. Peygamber "*Müminin nuru, parlaklığı, abdest suyunun ulaştığı yere kadar varır.*" (Müslim, Tahâret, 40) buyurarak abdesti en güzel şekilde almayı teşvik eder. Bunun için öncelikle yüzümüz kıbleye dönük, üzerimize suyun sıçramayacağı bir şekilde dururuz. "Niyet ettim Allah rızası için abdest almaya." diyerek niyet ettikten sonra besmele (*Bismillâhirrahmânirrahîm*) çekeriz. Ellerimizi parmak aralarını **hilallemek** suretiyle bileklere kadar üç kere yıkarız. Varsa elimizdeki pislik ve kir kalıntılarını yıkayıp, ovalayarak temizleriz. Dişlerimizi temizledikten sonra sağ avucumuza üç kez su alıp ağzımızı çalkalarız. Aynı şekilde avucumuza aldığımız suyu burnumuza üç kez çeker ve sol elimiz ile temizleriz. Ardından yüzümüzü üç kere yıkarız. Bunu yaparken alnımızın üst tarafındaki saç bitim yerinden çenenin altına kadar olan kısım ile yanlarda iki kulak yumuşağına kadar olan kısmın tamamını yıkarız. Sakalımız varsa arasını hilalleyerek suyun iyice ulaşmasını sağlarız. (Tirmizî, Tahâret, 29; İbn Mâce, Tahâret, 50) Yüzümüzden sonra dirsekler de dâhil olmak üzere sağ kolumuzu, devamında sol kolumuzu üç kere yıkarız. Başımızın dörtte birini, elimizi ıslatarak mesh ederiz. Ya da sağlımıza zarar vermiyorsa tamamını iki elimizle mesh ederiz. Sonra ıslattığımız elimizin başparmağıyla kulaklarımızın dışını, işaret veya serçe parmağıyla içini, arkasıyla da boynumuzu mesh ederiz. Son olarak parmak uçlarından başlayarak topuk ve aşık kemikleri dâhil olmak üzere önce sağ, sonra sol ayağımızı güzelce yıkarız.

Hilallemek
Abdest alırken el ve ayak parmakları ile erkeklerde sakalın, kadınlarda ise saçların arasına ıslak parmakları girdirerek hareket ettirmek.

Tevhid
Allah'ın bir ve tek olduğunu kabul etme.

Abdest aldıktan sonra "*Eşhedü en lâ ilâhe illâllâhü vahdehû lâ şerîke lehû ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve Resûlüh. Allahümme'c'alnî mine't-tevvabîne ve'c'alnî mine'l-mütetahhirîn*" (Şa-hitlik ederim ki, tek olan, hiçbir ortağı bulunmayan Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur ve şahitlik ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Allah'ım beni tövbe edenlerden ve çokça temizlenenlerden eyle!) deriz. Bu güzel **tevhid** ve dua sözcükleriyle cennete girmeye vesile olacak salih bir amel işleriz. (Tirmizî, Tahâret, 41).

Vücuttan çıkan idrar, dışkı, yellenme, vücudun bir yerinden çıkan kanın dağılması, irin çıkması ve ağız dolusu kusmak abdesti bozan belli başlı şeylerdir.

Mest ve Sargı Üzerine Mesh Etmek

İslam dininin Müslümanlara sağladığı kolaylıklardan biri mest üzerine mesh etmektir. Ayakları, bilekleriyle birlikte örten, sağlam ve kalın bir yapıya sahip olarak yapılan mestin en az üç parmaklık bir kısmının ıslak elle mesh edilmesi hâlinde, abdestte ayakları yıkamaya gerek kalmaz. Meshin geçerli olabilmesi için, abdestli olarak giyilmesi, mestin ayaktan çıkmaması ve mesh süresinin bitmemesi gerekir. Ayrıca abdesti bozan durumlar meshi de bozar. Mesh süresi **mukim olanlar** için bir gün (24 saat), yolcular için üç gündür. Bu süre mest giyildikten sonra ilk abdestin bozulmasıyla başlar.

Yaralanma, hastalık, kırık vb. bir mazeret nedeniyle sargılı olan bir organ, su ile yıkandığında zarar görüyorsa, vücudun o kısmı mesh edilerek abdest alınabilir. Sargının çıkarılıp yıkanması gerekmez, üzerine mesh edilmesi yeterlidir. Organın bir kısmı sargılı ise sağlam olan taraf yıkanır, sargılı olan yer mesh edilir.

Gusül / Boy Abdesti

Kur'an'da, abdesti anlatan ayetin içerisinde cünüp olanların iyice temizlenmeleri yani gusül almaları emredilmiştir. (Mâide, 5/6) Cinsel bir zevk duyarak şehvetle boşalma, cinsel ilişki, rüyalanma (ihtilam) durumlarında; kadınların âdet ve nifas/lohusalık süreçleri bittiğinde almaları gereken abdeste gusül ismi verilir. Gusül bütün bedenin temiz su ile yıkanmasıdır. Bu ibadetin ağza su vermek, burna su çekmek ve bütün bedeni kuru yer kalmayacak şekilde yıkamak şeklinde üç farzı bulunur.

Mukim Olmak
Bir yerde oturan ve orada yaşamını sürdüren kişi.

Hükmi Temizlik

Manevi kirliliğin abdest ve gusülle giderilmesi.

Müslümanın ibadetleri yapabilmesine imkân veren **hükmi bir temizlik** olan guslün birçok yararı vardır. Bu kapsamlı arınma sayesinde insan, üzerindeki maddi kirleri giderir, kötü kokulardan kurtulur. Vücudu rahatlar, zindelik kazanır ve kan dolaşımı düzenlenir. Belki de bu faydalarından dolayı Hz. Peygamber, yukarıda sayılan gereklilikler olmasa bile her yedi günde bir yıkanmanın, boy abdesti almanın Allah'ın her Müslüman üzerindeki hakkı olduğunu belirtmiştir. (Buhârî, Cum'a, 12; Müslim, Cum'a, 9) Bu günün Müslümanların bir araya geldiği cuma günü olması konusuna da önem atfetmiştir. (Buhârî, Cum'a, 2; Müslim, Cum'a, 1)

Allah'ım!
Beyaz elbisenin
kirden arınması gibi
beni de
günahlardan
arındır.

*** * ***

Farzları, sünnetleri ve edeplerine uygun olarak gusül abdesti almak isteyen kişi öncelikle "Niyet ettim Allah rızası için gusül abdesti almaya." diyerek niyet edip, besmele çeker. Namaz abdestinde olduğu gibi sağ ve sol ellerini bileklere kadar yıkar, sol eliyle avret bölgesindeki pislikleri temizler. Ağzına ve burnuna tamamen ıslanmasını sağlayacak şekilde üçer kere su verip temizler. Yüzünü ve kollarını yıkadıktan sonra başının üzerinden saçlarının diplerini de ıslatarak su döker ve ovalar. Daha sonra vücudunun her yerine suyu akıtır, özellikle göbek boşluğu, kulak deliği gibi suyun daha zor ulaşabileceği yerleri ovarak titizlikle yıkar. Eğer gusül aldığı yerde su birikiyorsa ayaklarını yıkamayı sona bırakır. Gusül abdestini anlatıldığı gibi aldıktan sonra en güzel örnek olan Peygamberimiz gibi "*Allah'ım! Beyaz elbisenin kirden arınması gibi beni de günahlardan arındır."* (Nesâî, Gusül ve Teyemmüm, 4) diyerek dua eder.

Teyemmüm

Abdest ayeti olarak bilinen Mâide suresinin 6. ayetinde Yüce Allah *"...Ama eğer hasta iseniz yahut seyahatteyseniz yahut tuvalet ihtiyacınızı gidermişseniz yahut cinsel ilişkide bulunmuşsanız ve su bulamıyorsanız, o zaman temiz toprakla teyemmüm edin ve onunla yüzünüzü ve kollarınızı mesh edin. Allah size güçlük çıkarmak istemez; ama sizi tertemiz kılmak ve size nimetlerini tamamlamak ister ki şükredenlerden olasınız.*" buyurur. Görüldüğü üzere, teyemmüm yeterli suyun bulunamadığı veya kullanılamadığı durumlarda Müslümanların zorda kalmamaları ve ibadetlerini aksatmamaları için yapılan sembolik bir temizlenmedir.

Teyemmüm, "hükmi temizlenme niyetiyle temiz toprağa vurulan el ayasıyla yüzü ve kolları dirseklerle birlikte mesh etmek" (Heyet, *İlmihal*, TDV, I, 209) şeklinde tanımlanır. Bu istisnai ve alternatif ibadetin niyet etmek, yüzü mesh etmek ve dirseklerle birlikte kolları mesh etmek şeklinde iki farzı bulunur. Teyemmüm, toprak

ve onun cinsinden temiz olan taş, çakıl, tuğla gibi maddelerle yapılabilir. Hz. Peygamber (s.a.s.) teyemmümü eller için bir, yüz için bir olmak üzere iki vuruş olarak kısa ve özlü şekilde tarif etmiştir. (İbn Hanbel, IV, 264; Dârimî, Tahâret, 65) Teyemmüm, abdest ve gusulü bozan şeylerin meydana gelmesi ile bir de suyun kullanılabilir hâle gelmesiyle bozulur.

Teyemmüm alması gereken kişi öncelikle niyet eder ve besmele çeker. Ellerini toprağa vurarak ileri geri hareket ettirir ve tozların parmakların arasına girmesini sağlar. Daha sonra ellerini kaldırıp tozlarını silker ve yüzünü mesh eder. İkinci vuruşu da aynı şekilde yaptıktan sonra sol elin içi ile sağ el ve kol, sağ elin içi ile ise sol el ve kol mesh edilerek teyemmüm tamamlanır.

Necasetten Taharet

İslam dini maddi temizliğe çok önem verir. Hz. Peygamber temizliği, Müslümanın her gün en az beş vakit kılması gereken namazın anahtarı olarak nitelemiştir. (Ebû Dâvûd, Tahâret, 31) Bu hadiste hadesten taharet gibi bedeni, elbiseyi ve namaz kılınan yeri necasetten, yani dinen pis sayılan kan, domuz eti, idrar, dışkı gibi şeylerden arındırmanın geçerli bir namaz için gerekliliği vurgulanır. Bu çerçevede idrardan sakınmadığı için azap gören Müslümanların olduğu uyarısında bulunularak dikkatli davranılması istenir. (Buhârî, Cenâiz, 81; Müslim, Tahâret, 111)

Bedenin, elbisenin ve namaz kılınacak mekânın temizliği için su, ilk tercih edilen ve Hz. Peygamber tarafından önerilen temizlik aracıdır. Tevbe suresinin 108. ayetinde Allah "*...İlk günden temeli takva (Allah'a karşı gelmekten sakınmak) üzerine kurulan mescit (Kuba mescidi), içinde namaz kılmana elbette daha layıktır. Orada temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da tertemiz olanları sever.*" buyurur. Bu ayeti açıklarken Allah Resûlü bahsedilen ensar topluluğunun su ile temizlenmeleri nedeniyle övüldüklerine işaret etmiş ve bu davranışlarına devam etmelerini istemiştir. (İbn Mâce, Tahâret, 28) Hz. Peygamber'in kendisi de temin edebildiği durumlarda su ile temizlenmeye gayret etmiş ve ashabını bu konuda teşvik etmiştir. (İbn Mâce, Tahâret, 28; Tirmizî, Tahâret, 15)

Hayatın her aşamasında ve her konuda Müslümanlara yol gösteren Allah Resûlü tuvalete girerken *'Allâhümme innî eûzü bike mine'l-hubüsi ve'l-habâis' (Allah'ım! her türlü pislikten ve necasetten sana sığınırım.)* duasını etme, temizlenirken sol elini kullanma ve ihtiyacını giderirken diğer insanları rahatsız etmeme gibi tuvalet ve temizlenmeyle ilgili edep kuralları belirlemiştir. (Buhârî, Daavât, 15; Müslim, Tahâret, 57)

Setr-i Avret (Mahrem Yerlerin Örtülmesi)

Avret sayılan yerlerin, namaz dışında olduğu gibi namaz kılarken de örtülmesi gerekir. İslam dinine göre erkeklerin yabancıların yanında göbek ile diz kapağı arasındaki yerlerini örtmesi gerekliyken, kadınların el, yüz ve ayakları dışındaki bedenlerinin tamamını örtmeleri zorunludur. Hz. Peygamber'in hanımı Ümmü Seleme, o dönemde kadınların başörtüsü takıp, ayaklarının üst kısmına kadar uzanan bir kıyafet giyerek namaz kıldıklarını anlatır. (*Muvatta'*, Salâtü'l-Cum'a, 10)

Namaz kılarken giyilen kıyafetin içini gösteren şeffaf bir yapıda olmaması gerekir. Ayrıca vücut hatlarını belli edecek şekilde dar elbise giymek, her ne kadar namazın sıhhatine mani olmasa bile hoş görülmemiş ve daha bol kıyafetlerin tercih edilmesi istenmiştir.

İstikbal-i Kıble (Kıbleye Yönelmek)

Kâbe Hz. Âdem'den beri var olan insanlığın ilk ibadet yeridir. Bu kutsal mekânın, Beytullah yani Allah'ın evi olarak isimlendirilmesi sembolik bir niteliktedir. Allah Resûlü, "*Sen ne güzelsin! Kokun ne kadar güzel! Ne kadar yücesin! Ne kadar saygınsın!*" (İbn Mâce, Fiten, 2) diyerek Kâbe'ye olan hürmetini ve sevgisini dile getirmiştir. Kâbe, Müslümanların birliğinin alameti ve güven kaynağı bir mekândır. Mümin, her gün kıldığı beş vakit namazda ve diğer namazlarında bütün inanan kardeşleriyle ortak duygu ve birlik ruhu içerisinde oraya yönelir. Bu güçlü etkisi ve birleştirici özelliği nedeniyle Kâbe İslam'ı benimsemiş olanların kıblesi olmuştur. (Bakara, 2/144)

Başta namaz olmak üzere bazı ibadet ve fiillerde yöneldiğimiz kıble, ibadet disiplini ve manevi bir merkezle bütünleşme açısından önemli bir yer tutar. (Ahmet Özel, "Kıble", *DİA*, XXV, 365) Hz. Peygamber "*Her kim bizim kıldığımız gibi namaz kılar, kıblemize yönelir ve kestiklerimizden yerse işte o kimse Allah'ın ve Resûlü'nün ahit ve emanına (güvencesine) sahip bir Müslümandır."* (Buhârî, Salât, 28) diyerek Mescid-i Haram'a yönelmenin Müslüman kimliğindeki önemine işaret eder. Aslında yüzü ve bütün bedeniyle oraya yönelmek; gönlünü, kalbini ve zihnini Allah'a vermek, yöneltmek anlamına gelir. Rahmet Elçisi *"Sizden biri kıbleye yöneldiğinde, Yüce Rabbi'ne yönelmiştir."* (Ebû Dâvûd, Salât, 22) diyerek kıbleye yönelmenin anlamına ve önemine işaret etmiştir. Kul, namazda Kâbe tarafına dönerek aynı zamanda kalbindeki ve zihnindeki her türlü dünyevi, kötü duyguyu terk edip ibadet konsantrasyonunu güçlendirir. Namazda herkesin aynı tarafa yönelmesi hem ibadetin düzenini hem de kalbin huzur ve dinginliğini sağlar. (Heyet, *İlmihal*, I, 231)

Kâbe'yi bizzat gözleriyle gören kişi namaz kılarken ona döner. Uzakta olan kimselerin ise o yöne doğru yüzünü ve bedenini çevirmesi yeterlidir. Namaz kılarken yüzün kıbleden başka yöne çevrilmesi mekruh olmakla birlikte namazı bozmaz. Göğsünü 45 dereceden daha fazla sağa ve sola döndürmek ise namazı bozar ve yeniden kılınmasını gerektirir.

Amellerin en faziletlisi,
vaktinde kılınan namazdır.

* * *

Vakit

Zaman, insanın kıymetini bilemediği, boşa harcadığı iki şeyden biridir. Bu nedenle vaktin iyi değerlendirilmesi, düzenlenmesi ve her şeyin kendi vaktinde, programlı bir şekilde yapılması büyük önem taşır. Allah Resûlü, "Amellerin en faziletlisi hangisidir?" sorusuna "*Vaktinde kılınan namazdır.*" (Buhârî, Tevhîd, 48) şeklinde cevap verirken, ibadetteki zamanın önemine vurgu yapar. Kişi, gündüzün ve gecenin belirli kısımlarındaki namaz vakitlerini gözeterek, hem zaman bilinci kazanır hem de günün farklı anlarında, dünyanın aldatıcı meşgaleleri arasında Rabbini hatırlar. Namaz aralarında işlediği günahların ve kötülüklerin affedilmesi için bu ibadetler ayrıca bir fırsat olur. (Hûd, 11/114) Yüce Allah "*Namaz belirli vakitlerde kılınmak üzere mü'minlere farz kılınmıştır.*" (Nisâ, 4/103) buyurarak vaktin namaz için bir şart

olduğunu ortaya koyar. Namazın vaktinde kılınmasına "eda" ismi verilirken, vakti çıktıktan sonra kılınmasına ise "kaza" denir.

Niyet

Niyet, amel ve davranışların kendisi üzerinden değerlendirildiği kriterdir. Hz. Peygamber, meşhur hadisinde "*Ameller niyetlere göre değer kazanır.*" (Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1) buyurarak bu konuya işaret eder. Fiillerin değerlendirilmesinde önemli bir kriter olan niyet, kişinin bir şeye kesin karar vermesi ve hangi işi ne amaçla yaptığını bilmesi, farkında olması anlamına gelir. Yani kişinin namaz kılarken hangi namazı, kimin için kıldığını bilmesidir. Namazın şartları arasında yer alan niyet, asıl itibariyle kalp ile yapılır. Niyetin dil ile de söylenmesi **müstehaptır.**

Müstehap
Yapıldığında sevap kazanılan, terk edildiğinde günaha ve kınanmaya neden olmayan fiil.

Maddi ve manevi kirlerden arınarak namaza yönelen Müslüman, niyet ile kalbindeki ibadet kararlılığını gösterir ve Allah'a tam olarak yöneleceği bilincini güçlendirir. Namazda niyetin başlangıç tekbiri ile birlikte yapılması daha faziletlidir. Tekbir alındıktan sonra yapılan niyet ise âlimlerin çoğunluğu tarafından geçerli görülmemiştir.

Namazın anahtarı temizliktir.
Başlangıcı tekbir,
bitimi ise selamdır.

*** * ***

NAMAZIN RÜKÜNLERİ

İbadeti oluşturan ve onun bir parçası olarak yer alan ana unsurlar "rükün" olarak isimlendirilir. (Tevhit Ayengin, "Rükün", *DİA*, XXXV, 286) Namazın iftitah tekbiri, kıyam, kıraat, rükû, secde ve son oturuş olmak üzere 6 rüknü bulunmaktadır. Bu rükünler, namazda Allah'a duyulan minnettarlık hislerini, huşu duygusunu ve bedenen Allah'ı yüceltmeyi ifade eden söz ve hareketler bütünüdür. (Dihlevî, *Hüccetullâhi'l-Bâliğa, I,* 152-153)

İftitah Tekbiri: Başlangıç Tekbiri

Allah Resûlü, "*Namazın anahtarı temizliktir. Başlangıcı tekbir, bitimi ise selamdır*" (Ebû Dâvûd, Tahâret, 31) hadisiyle niyetten sonra söylenen iftitah / başlangıç tekbiri ile namazın başladığını açıklamıştır. "Allâhüekber (Allah en büyüktür.)" kutlu sözüyle eller kaldırılınca (Ebû Dâvûd, Salât, 115, 116) artık Allah'a ibadete, O'nunla konuşmaya başlanmış olur. Bu nedenle huşunun kalbe hâkim kılınması ve dünya ile ilgili şeylerin geride bırakılması gerekir. Tekbir alınırken eller kulak memesine değecek şekilde kaldırılarak baş hafifçe öne eğilir. (Heyet, *İlmihal*, I, 240) İftitah tekbiri, eller açık ve parmakların arası normal bir açıklıkta, içleri kıbleye dönük bir şekilde erkekler için kulaklara, kadınlar için göğüs hizasına kaldırmak suretiyle yerine getirilir.

Kıyam: Huzura Durmak

Sözlüklerin ayakta durmak, dikilmek şeklinde tarif ettiği kıyam, müminin namaz kılarken Allah'ın huzurunda başı öne eğik, tam bir teslimiyet ve saygı içerisinde elleri bağlı duruşuna denir. Farz ve vacip namazların bir rüknü olan kıyam, namazın her rekâtında yer alan ve içerisinde asgari bir miktar Kur'an okunması gereken namaz bölümüdür.

Namazda, Kur'an'ın okunduğu rükün olan kıyamın uzun oluşu namazın faziletini artırır. Özellikle tek başına kıldığı namazlarda kıyamı uzun tutan (Müslim, Müsâfirîn, 204) Hz. Peygamber, bir seferinde "En faziletli namaz hangisidir?" sorusuna "*Kıyamı uzun olan.*" cevabını vermiştir. (İbn Mâce, İkâmetü's-salavât, 200) Fakat cemaate namaz kıldırırken kıyamı daha kısa tutmuş, imamlık yapan kişinin arkasındaki yaşlı, güçsüz ve çocuklu kişileri düşünerek kıyamın süresini ayarlamasını istemiştir. (Buhârî, İlim, 28; Buhârî, Ezân, 65)

Kıraat: Kur'an Okuma

"Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun." (Müzzemmil, 73/20) ayeti gereğince namazda kıyamdayken en az üç kısa ayet veya ona denk bir uzun ayet okumak farz olup bu "kıraat" şeklinde isimlendirilir. Kul namazda Rabbi ile özel iletişimine Allah'ı eksik özelliklerden tenzih edip (uzak tutup), tevhid inancını ifade eden sözleri içeren Sübhâneke duası ile baş-lar. (Ebû Dâvûd, Salât, 119-120) Eûzü besmele çektikten sonra Fâtiha suresini okur. Nitekim Hz. Peygamber, "*Fâtihayı okumayanın namazı yoktur.*" (Buhârî, Ezân, 95) buyurmuştur.

Rahman
Dünyada bütün varlıklara merhamet ve iyilik eden.

Rahîm
Ahirette sadece müminlere merhamet ve iyilik eden.

Hesap Günü
İnsanların bu dünyadaki davranışlarından dolayı ahirette Allah tarafından hesaba çekilecekleri gün.

Allah'ın kendisi ile kulu arasında bölüştürdüğü Fâtiha suresinin ilk bölümünde bütün övgülerin Âlemlerin Rabbi'ne ait olduğu, O'nun **rahman** ve **rahîm**, **hesap gününün** sahibi olduğu zikredilerek O'na övgüde bulunulur. İkinci kısımda, kul Rabbine dileklerini iletir. Sadece Allah'a kulluk edip, O'ndan yardım istediğini belirtir. Rabbinden kendisini doğru yola ve güzel nimetlere erişen kulların yoluna iletmesi duasında bulunur. (Müslim, Salât, 38)

Rükû: Saygıyla Eğilmek

Sözlüklerin "eğilmek" olarak açıkladığı rükû, Allah'ın *"Namazı kılın, zekâtı verin. Rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin."* (Bakara, 2/43) ayetiyle sabit bir emridir. Rükûda eller, dizlere değecek şekilde; sırt ve baş ise düz konumda tutulur. Parmak araları normal bir açıklıkta dizleri kavrar, baldır ve uyluk kemikleri dik tutulur. Kadınlar ise dizlerini biraz büker, sırtlarını kamburlaştırarak eğilirler. Kul rükû yaparak Rabbinin yüceliği karşısındaki acizliğini ve tevazusunu O'nun önünde bedeniyle eğilerek gösterir.

Vâkıa suresindeki *"O hâlde, o Yüce Rabbinin adını tesbih et (yücelt)."* (Vâkıa, 56/74) ayeti, rükû konumunda tesbih yapılmasına işaret eder. Rükûda bir kez "sübhâne rabbiye'l-azîm" denilecek kadar kalınması zorunlu (Tevhit Ayengin, "Rükün", *DİA*, XXXV, 286), bunun üç kez söylenmesi ise sünnettir. (Ebû Dâvûd, Salât, 146, 147; Ebû Dâvûd, Salât, 146, 147) Hz. Peygamber bazı namazlarda rükûda iken *"Allah'ım sadece senin önünde eğilir, yalnızca sana iman eder ve teslim olurum. Sen Rabbimsin. Kulağım, gözüm, iliklerim ve kemiklerim âlemlerin Rabbi Allah'a derin saygı duyar."* duasını da yapardı. Doğrulurken "*semiallâhü limen hamideh / Allah, kendisine hamdedeni işitti*", ayağa kalkınca da "*Allahümme Rabbenâ leke'l-hamd / Allahım, Rabbimiz sana hamdolsun*" der ve sonra secdeye giderdi. (Tirmizî, Daavât, 32)

Allah'ım, sadece senin önünde eğilir, yalnızca sana iman eder ve sana teslim olurum.
Sen Rabbimsin.

* * *

Secde: Rabbe En Yakın Olunan Hâl

Secde; eğilmek, yüzü yere sürmek, Yaratan karşısında hürmet ve saygı ile yüzü yere kapamaktır. Namazın rükünlerinden olan secde; yüz, eller, dizler ve ayak parmakları yere koyularak yapılır. (Müslim, Salât, 231) Secdede üç kez "sübhâne rabbiye'l-a'lâ /

Yüce Rabbim her türlü eksiklikten uzaktır" sözü telaffuz edilerek Allah tespih edilir. Secde konumunda yüz, baş parmakları bitişik olan iki elin arasına koyulur, eller yüzden uzak tutulmaz. Kadınlar kollarını yanlarına bitiştirip karınlarını uyluklarına yapıştırırken; erkekler karınlarını uyluklarından, dirseklerini yanlarından ve yerden uzak tutarak secde yaparlar. (Müslim, Salât, 237)

Secde, kulun bedenen eğildikçe Allah katındaki derecesinin yükseldiği ve günahlarının affedildiği bir yakarış hâlidir.(Tirmizî, Salât, 199) Her rekâtta iki kere yapılan secde kulun Rabbine en yakın olduğu hâldir. Bu yüzden secdede çokça dua edilmesi tavsiye edilir. (Müslim, Salât, 215; Ebû Dâvûd, Salât, 147, 148) Hz. Peygamber, secdede iken "*Allah'ım, sadece senin önünde eğilir, yalnızca sana iman eder ve sana teslim olurum. Sen Rabbimsin. Yüzüm, onu yaratan, ona göz ve kulak verene secde etti. Her şeyi en güzel şekliyle yaratan Allah ne yücedir!*" (Tirmizî, Daavât, 32) diye dua etmiştir.

Kade-i Ahire: Son Oturuş

Kade-i ahire her namazın son rekâtında secdeden sonra yapılan oturuşa denir. Erkekler bu oturuşta sol ayaklarını yayıp sağ ayaklarını dik tutar. (Tirmizî, Salât, 102) Kadınlar ise ayaklarını sağa yayıp sol tarafları üzerine otururlar. Bu konumda teşehhüd, yani Ettehiyyatü duasını okuyacak kadar oturmak namazın geçerliliği için zorunludur. Bu duanın başlangıcında bütün yüceltme ifadelerinin ve ibadetlerin Allah'a mahsus olduğu vurgulandıktan sonra, O'nun rahmet ve bereketinin peygamberine; selam ve esenliğinin ise bütün salih kullarına ulaşması için dua edilir. Allah'ın tek ilah, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) de O'nun kulu ve elçisi olduğu şehadetiyle biten bu duadan sonra okunması sünnet sayılan Salli ve Bârik dualarıyla devam edilir. (Buhârî, Ezân, 148; Tirmizî, Daavât, 64) Daha sonra sağa ve sola *"es-Selâmü aleyküm ve rahmetullâh!" (Allah'ın selamı ve rahmeti üzerinize olsun!)* diyerek selam verilir. Böylece namaz kılan Müslüman bir dahaki buluşmasına kadar Rabbi ile olan özel iletişimini sonlandırarak günlük işlerine geri döner. (Nesâî, Sehiv, 70; Ebû Dâvûd, Salât, 183, 184)

NAMAZIN VACİPLERİ

Namazın rükünleri ve şartları olarak anlattığımız farzları dışında vacip olarak isimlendirdiğimiz yapılması gereken birtakım fiiller bulunmaktadır. Vacip ile farz gereklilik noktasında eşit olmakla birlikte aralarında şöyle bir fark vardır: Namazın vaciplerinden biri yanlışlıkla terk edildiğinde namaz bozulmaz. Yapılan bu yanlışlık namazın sonunda yapılan sehiv secdesi (yanılma secdesi) ile telafi edilir.

Namazın en önemli vaciplerinden biri ta'dil-i erkândır. Ta'dil-i erkân, namazda rükünleri düzenli, yerli yerince ve haklarını vererek yapmaktır. Hz. Peygamber'in "*En kötü hırsızlık namazdan çalmadır.*" (*Muvatta',* Kasru's-salât, 23) sözünde işaret ettiği gibi namazı eksiksiz kılmaktır. Bu nedenle namaz kılan mümin, rükûda, rükûdan doğrulduğunda, secdede ve iki secde arası oturuşta, her rükün arasındaki ayakta ve oturur konumdaki duruşlarda acele etmeden en az bir kez "sübhânallah" diyecek kadar bir süre beklemelidir.

En kötü hırsızlık
namazdan çalmadır.

* * *

Namaza "Allâhüekber" sözüyle başlamak; farz namazların ilk iki rekâtında Fâtiha suresini ve ilave bir sure veya ona denk gelen birkaç ayet okumak; gündüz kılınan nafile namazlar ile öğlen ve ikindi namazlarında kıraati sessiz yapmak; secdede alın ile birlikte burnu da yere koymak; üç ve dört rekâtlı namazlarda ikinci rekâtın sonunda oturmak; ilk ve son oturuşlarda Tahiyyât duasını okumak bu vacipler arasındadır.

NAMAZIN SÜNNETLERİ

Hz. Peygamber'in genel olarak yaptığı ve bir mazeret, gerekçe olmaksızın pek az terk ettiği fiil ve sözler sünnet ismiyle anılır. Namazın sünneti bilerek veya bilmeden terk edildiğinde, yeniden kılınması veya sehiv secdesi yapılması gerekmez. Sünnet, Hz. Peygamber'e tabi olmanın bir göstergesi, farz ve vaciplerin tamamlayıcısı niteliğindedir. Sünnetlerin terk edilmesi herhangi bir ceza gerektirmezse de dinen mekruh kabul edilir. Bu çeşit sünnetlere müekked sünnet ismi de verilir.

İftitah tekbirinde elleri kaldırmak ve bu tekbirden sonra elleri bağlamak, Sübhâneke duasını okumak; sonrasında tek başına namaz kılan için *eûzu billâhi mineşşeytânirracîm* demek; rükûda *sübhâne rabbiye'l-azîm*, secdede *sübhâne rabbiye'l-a'lâ* tespihlerini söylemek; üç ve dört rekâtlı farz namazlarda üç ve dördüncü rekâtlarda Fâtiha suresini okumak namazın sünnetleri arasında yer almaktadır.

NAMAZIN MÜSTEHAPLARI

Müstehap terimi, Hz. Peygamber'in bazen terk edip bazen yaptığı şeyler için kullanılır. Müstehap olan davranışların yapılması değerli ve faziletli görülür, terk edilmesinde ise herhangi bir ceza veya kınama yoktur. Müstehaba, gayr-i müekked sünnet ismi de verilir. Namazda tevazu, huşu ve sükûnet içerisinde bulunmak, bu hâle yakışır bir kıyafet giyinmek, sözlü olarak niyet etmek; kıyamda secde yerine, rükûda ayaklara, secdede burna, oturma hâlinde kucağına, selam verirken omuz başlarına bakmak; tek başına kılarken rükû ve secde tespihlerini üçten fazla yapmak müstehap sayılmıştır.

NAMAZI BOZAN ŞEYLER

Rükün veya şartlarından herhangi birinin yerine getirilmemesi namazı geçersiz kılar. Bunun dışında bazı davranış ve hareketler de namazın bozulmasına neden olur. Namazda bilerek veya yanlışlıkla konuşmak; dışarıdan bakan birinde namazda olmadığı izlenimini veren davranışlar sergilemek; göğsünü kıbleden başka yöne çevirmek; namazdayken bir şey yiyip içmek; herhangi bir gerekçe, zorunluluk olmadığı hâlde boğazı hırıldatmak; ah çekmek, inlemek; üf, tüh, uf, puf gibi ifadeleri telaffuz etmek; gülmek gibi davranışlar namazın bozulmasına neden olur. Ayrıca teyemmüm ile namaz kılan kişinin suyu görmesi; **özür sahibi** olan kişinin özrünün ortadan kalkması; mesti üzerine mesh ederek namaz kılan kimsenin mesih süresinin sona ermesi ile de namaz bozulur.

Özür Sahibi

Başlangıçta bir farz namaz vakti süresince devam eden, bundan sonra da her namaz vaktinde en az bir defa meydana gelen ve abdesti bozan durumu olan kişi.

NAMAZDA YAPILMASI MEKRUH OLAN ŞEYLER

İbadet konsantrasyonunu, huşusunu bozan, Allah'a tam bir bağlılık, saygı ve itaat içerisinde yapılan ibadeti, bu ruhundan alıkoyan, huşusunu bozan davranışların namaz esnasında yapılması hoş görülmemiştir. Namazı bozmamakla birlikte, ondan alınan sevabı ve tadı azaltan bu tip davranışlar; çirkin görülen, sevilmeyen anlamında "mekruh" terimiyle ifade edilir. Diğer taraftan namazın herhangi bir vacibini veya sünnetini yerine getirmemek de mekruh sayılır.

Namazda, bir ihtiyaç olmaksızın elbiseyle veya parmaklarla oynamak, onları çıtlatmak; esnemek, gerinmek; başı çevirmek, gözleri sağa sola çevirmek; tuvalet ihtiyacı varken namaz kılmak; giderme imkânı olduğu hâlde namazı bozmayacak miktarda bir necaset ile namaz kılmak; manevi atmosferi zedeleyecek yer ve ortamlarda namaz kılmak namazın mekruhları arasında sayılır.

NAMAZ TÜRLERİ

Namazlar, bağlayıcılığı ve kılınmalarının zorunluluğu açısından farz, vacip ve nafile olmak üzere üç sınıfa ayrılır.

Farz ve Vacip Namazlar

Farz olan namazlar beş vakit namaz gibi mükellef olan her Müslümanın yapması gereken *farz-ı ayn* namazlar ile cenaze namazı gibi birkaç kişinin kılmasıyla diğerlerinden sorumluluğun kalktığı *farz-ı kifâye* namazlar olmak üzere iki gruptur.

Vacip namazlar "li-aynihî vâcip ve li-gayrihi vâcip" olmak üzere ikiye ayrılır. Vitir namazı gibi herhangi bir fiili olmaksızın kılınması gerekli olana "li-aynihî vâcip" denir. Aslında üzerine vacip olmamakla birlikte kılmayı vadetme, adama gibi bir fiil ile kılınması zorunlu hâle gelen nezir/adak gibi namazlara ise "li-gayrihi vâcip" denir.

Beş Vakit Namaz

Müslüman her gün kıldığı beş vakit namaz sayesinde zamanını daha değerli kılma imkânı elde eder. Sabah, öğlen, ikindi, akşam ve yatsı vakitlerinde kılınan beş vakit namaz, kulun âlemleri yaratana yaklaşmasının, O'nun rızasına ve cennetine ulaşmasının, günahlardan arınmasının yolunu açar. (Buhârî, Mevâkît, 6) Nitekim Hz. Peygamber de Allah'ın beş vakit farz namazı vaktinde ve hakkını vererek kılanları cennete koyacağını müjdeler. (Ebû Dâvûd, Salât, 9)

Sabah Namazı

Müslümanın erkenden kalkarak güne başladığı sabah namazına, gece ve gündüz melekleri bir araya gelerek şahitlik eder. (İsrâ, 17/78; Buhârî, Ezân, 31) Bu namazı kılarak güne başlayan kişi, Allah'ın koruması altına girer. (Müslim, Mesâcid, 262)

Sabah namazının iki rekâtlık sünneti, dünyadan ve dünyadaki her şeyden daha hayırlıdır.

* * *

Sabah namazının vakti, doğu ufkunda sabaha karşı tan yeri boyunca genişleyerek yayılan enlemesine aydınlığın yani "fecr-i sâdık"ın gözükmesinden başlayarak Güneş doğana kadar devam eder. Sabah namazının ortalık aydınlıkken yani Güneş'in doğuş vaktine yakın bir zamanda kılınması daha faziletlidir. Bu namazın vakti, yani imsak vakti girdikten sonra sabah namazının sünneti dışında herhangi bir nafile namaz kılınmaz. Yine Güneş doğup sabahın vakti çıktıktan sonra yaklaşık 50 dakika herhangi bir namaz kılınmaz.

Rekât
Namazda bir kıyam, bir rükû ve iki secdeden oluşan bölüm.

Sabah namazı ikisi sünnet, ikisi farz olmak üzere toplam dört **rekâttır**. Allah Resûlü (s.a.s.), iki rekâtlık müekked sünnetin "dünyadan ve dünyadaki her şeyden daha hayırlı" olduğunun müjdesini vermiştir. (Müslim, Müsâfirîn, 96) Sünnetten sonra iki rekâtlık farzı kılınarak sabah namazı tamamlanır. Hz. Peygamber, sabahın farzında Fâtiha suresini okuduktan sonra genellikle Kur'an'dan orta uzunlukta bölümler okurdu. (Buhârî, Mevâkît, 13)

Öğlen Namazı

Sabah namazını kıldıktan sonra işine sarılıp çalışan Müslümanın yorgunluğunu atma, kendisine mola verme, belki iş yoğunluğu içerisinde unuttuğu Rabbini yeniden hatırlama, bilincini tazeleme zamanı Güneş'in yükselmesiyle yaklaşır. Güneş tüm sıcaklığıyla vururken, yani Güneş'in tam tepe noktadan batıya doğru meyletmesiyle öğle namazının vakti girer. (Müslim, Mesâcid, 188; Buhârî, Ezân, 104) Güneş, tam başımızın üzerinde dik bir konumda bulunduğunda ise herhangi bir kaza veya nafile namaz kılınmaz.

Öğlen namazı, dört rekât ilk sünneti, dört rekât farzı ve iki rekât son sünnetiyle toplam on rekâttan oluşur. Bu namazın farzdan önce ve sonra kılınan sünnetleri kuvvetli / müekked sünnetler arasında yer almaktadır. Öğlen namazının vakti, bir şeyin gölgesi bir misli olunca sona erer.

İkindi Namazı

Güneş'in tepe noktasından batıya doğru iyice meyletmesiyle artık hava biraz serinler. İnsanlar, sabah erkenden başladıkları işlerini bitirme gayretindedirler. Dünyevi uğraşların insanı en çok meşgul ettiği, telaşın ve koşuşturmanın hâkim olduğu bu zaman dilimi, ikindi vaktidir. Kur'an'daki *"Namazlara ve orta* (*ikindi*) *namaza devam edin. Allah'a saygı ve bağlılık içinde namaz kılın."* (Bakara, 2/238; Tirmizî, Salât, 19) ayetiyle bu namazın titizlikle kılınması istenmiştir. Peygamberimiz de "*İkindi namazını kaçıran kimse, sanki ailesini ve malını yitirmiş gibidir.*" (Buhârî, Mevâkît, 14; Müslim, Mesâcid, 200) hadisiyle bu namazın kaçırılmaması gerektiğine dikkat çekmiştir. İkindi namazı dört rekât sünnet ve dört rekât farz olmak üzere toplam sekiz rekâttır.

Öğle namazının vaktinin çıkışıyla kılınmaya başlanan ikindi namazı Güneş batıncaya kadar kılınabilir. Fakat ikindi namazının Güneş'in gözleri kamaştırmayacak hâle geldiği zamana kadar geciktirilmesi mekruh kabul edilmiştir. Güneş'e secde eden putperestlere ve diğer bazı batıl din mensuplarına benzememek için Güneş batmadan önceki yaklaşık 50 dakikalık sürede kaza veya nafile hiçbir namaz kılınmaz. (Buhârî, Mevâkît, 31; Müslim, Müsâfirîn, 294)

Akşam Namazı

Artık günün bittiği ve insanların işlerini tamamlayarak yavaş yavaş, evlerine dönmeye hazırlandığı, bir kısmının evine döndüğü zaman akşam namazı kılınır. Güneş'in batmasıyla vakti başlayan akşam namazı, ufukta meydana gelen kızıllığın, yani şafağın kaybolacağı zamana kadar kılınabilir. Vaktinin darlığından olsa gerek bir an önce kılınması için Hz. Peygamber "*Ümmetim, akşam namazını kılmak için yıldızların (ortaya çıkıp) birbirine karıştığı zamanı beklemedikleri sürece hayırda olmaya devam edecektir.*" (Dârimî, Salât, 17; Ebû Dâvûd, Salât, 6) sözleriyle teşvik eder. Akşam namazı farzı üç, sünneti iki olmak üzere toplamda beş rekâttan oluşur.

Yatsı Namazı

Müslümanın yatmadan önce Rabbinin huzurunda durduğu vakit yatsı namazıdır. Daha önce hiçbir ümmetin kılmadığı yatsı namazı, bu ümmet için üstünlük ve şeref vesilesidir. (İbn Hanbel, V, 237; Ebû Dâvûd, Salât, 7) Herkesin dinlendiği bir zamanda, bedeni rahatlıktan alıkoyan, gerçek imanın göstergesi bir namazdır. (Müslim, Mesâcid, 252) Hz. Peygamber'in insanlar ondaki sevabı bilselerdi sürünerek de olsa kılmak için mescide gelirlerdi dediği namazdır.(Buhârî, Ezân, 9; Müslim, Salât, 129)

Ufuktaki kızıllığın kaybolmasıyla vakti başlayan yatsı namazı imsak vaktine kadar kılınabilen dördü ilk sünnet, dördü farz ve ikisi son sünnet olmak üzere on rekâttan oluşur.

Vitir Namazı

Vitir namazı, yatsıdan sonra kılınan üç rekâttan oluşan, vacip bir namazdır. Hz. Peygamber (s.a.s.) bu namazın fazileti hakkında "*Allah size bir namaz ihsan etti ki, o namaz, sizin için kızıl develerden daha hayırlıdır. O, vitirdir.*" (Ebû Dâvûd, Vitir, 1) buyurur. Kızıl devenin o dönemdeki Araplar için eşsiz bir değerde olduğu bilinince bu benzetmenin kıymeti daha iyi anlaşılır.

Zammı sure

Namaz kılarken Fâtiha'dan sonra okunan ayet ve sureler.

Kunut
Duaları

Vitr namazının üçüncü rekâtında okunan dualar.

Diğer namazlardan farklı olarak vitir namazının üçüncü rekâtında **zammı surenin** okunmasından sonra, eller kaldırılarak tekbir getirilir ve **Kunut Duaları** okunur. Kunut duasını bilmeyenler "Rabbenâ Âtinâ" duasını okuyabilirler. Bu namazın sabah namazının vaktinden biraz önce, gecenin son üçte birinde kılınması tavsiye edilir. (*Muvatta'*, Salâtü'l-leyl, 3; Müslim, Müsâfirîn, 130; Nesâî, Kıyâmü'l-leyl, 30) Bununla birlikte yatsı namazından sonra olmak koşuluyla yatsı vakti içerisindeki herhangi bir zaman diliminde kılınabilir.

Cuma Namazı

İslam dininde cuma, haftanın en hayırlı ve bereketli günüdür. (Müslim, Cum'a, 18). Bugün, Müslümanların bir araya geldiği, birbiriyle kaynaştığı, birliktelik ruhu içinde Allah'a ibadet ettiği bir zaman dilimidir. Bugünü değerli kılan şeylerden biri her Müslümanın cemaatle kılması gereken cuma namazıdır. Yüce Allah, "*Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır."* (Cuma, 62/9) buyurarak bu namazın önemine dikkat çeker. Bu ibadetin bir mazeret olmaksızın, önemsememekten dolayı terk edilmesi kişinin kalbinin

mühürlenmesine ve gafillerden olmasına yol açar. (İbn Mâce, İkâmetü's-salavât, 93; Müslim, Cum'a, 12)

Cuma namazı, hastalık, körlük, kötürümlük, korku gibi mazeretleri olmayan ergenlik çağına ulaşmış, hür ve mukim yani yolcu olmayan tüm erkeklere farzdır. Bu namazı, farz olmamakla birlikte kadınların ve çocukların kılması da teşvik edilmektedir. Cuma namazı öğle namazı vaktinde imam ile birlikte en az dört kişilik bir cemaat ile kılınabilir.

Cuma namazına gidecek Müslüman, mümkünse boy abdesti alır, ağız temizliğini yapar, güzel kokular sürünerek bir bayram havası içinde erkenden mescide Rabbiyle ve din kardeşleriyle buluşmaya gider. (Müslim, Cum'a, 7; Muvatta', Tahâret, 32; Buhârî, Cum'a, 31) Hz. Peygamber, boy abdesti alıp, cuma namazını kılıp, hutbeyi sessizce dinleyen kimsenin on günlük günahlarının bağışlanacağı müjdesini verir. (Müslim, Cum'a, 26)

Cuma namazı, dört rekât ilk sünnet, iki rekât farz ve dört rekât son sünnet olmak üzere toplam on rekâttan ibarettir. Cuma namazının bir parçası olan hutbe, ilk sünnetten sonra, farzdan önce, imam tarafından cemaate belirli usuller ile yapılan bir hitap, konuşmadır. Allah'a hamd, tespih, şehadet, salavat ile vaaz ve nasihatten ibaret olan hutbe iki kısımdan oluşur. Allah Resûlü'nün hutbeleri genelde ayetlerden oluşan, güncel ve orta uzunluktaki konuşmalardır. (Nesâî, İstiskâ, 10; Ebû Dâvûd, Salât, 221, 223; Müslim, Cum'a, 47)

Kefenlenme

Ölünün, yıkandıktan sonra erkekse 3, kadınsa 5 parça kumaş ile usulünce sarılması

Ebedî Âlem

Sonu olmayan âlem, ahiret.

Cenaze Namazı

Müminin, diğer müminler üzerindeki haklarından biri, öldüğünde cenazesinde bulunup onu son yolculuğuna uğurlamalarıdır. (Tirmizî, Edeb, 1; Nesâî, Cenâiz, 52) Her Müslümanın öldüğünde yıkanması, **kefenlenmesi** ve cenaze namazının kılınması diğer Müslümanlar üzerindeki hakkıdır. Bütün bu uygulamalar ölse de insanın bedeninin saygıya layık ve değerli olduğunu göstermeye, ölen kardeşimizi **ebedî âleme** hayır dua ve güzel şahitlik ile uğurlamaya yöneliktir. Cenaze merasimi, Müslümanların arasındaki kardeşlik bağını perçinleme, acılı kardeşleriyle hüznü paylaşma anıdır. Hayatın meşgaleleri arasında Müslümana, ölümü, dünya hayatının geçiciliğini anlatan bir ibret alma fırsatıdır. Bu faydaları nedeniyle olsa gerek, Hz. Peygamber (s.a.s) din kardeşinin cenazesi defnedilinceye kadar yanında bulunanın, büyük sevaplara ulaşacağı müjdesini verir. (Buhârî, Cenâiz, 58; Müslim, Cenâiz 52)

Cenaze namazının rükünleri kıyam ve tekbirdir. Cemaatle kılınabileceği gibi tek başına da kılınabilir. Allah'a hamdetmek, salat ve selam getirmek ve dua etmek bu namazın sünnetleri arasında yer alır. Hz. Peygamber'in"*Cenaze namazı kıldığınız zaman, ölen kişi için samimiyetle dua edin.*" (Ebû Dâvûd, Cenâiz, 54, 56) hadisi bu hususu vurgular. Kardeşine son vazifesini yerine getiren kişi, önce ölen şahsın kadın, erkek,

kız veya erkek çocuk olduğunu belirterek niyet eder. Daha sonra kıble tarafına konulan cenaze önünde olacak şekilde durur ve tekbir alır. "*Ve celle senâüke*" ifadesiyle birlikte Sübhâneke duasını okur. Ellerini kaldırmadan ikinci tekbiri alır ve "Salli" ve "Bârik" dualarını okur. Aynı şekilde üçüncü tekbiri aldıktan sonra cenaze dualarını veya dua niyetiyle Fâtiha suresini veya başka bir dua okur. Aynı şekilde dördüncü tekbiri alıp önce sağa, sonra sola selam vererek namazı tamamlar. Cenaze namazı, Güneş doğarken, tam tepedeyken ve batma vakti dışında diğer bütün zamanlarda kılınabilir. (Müslim, Müsâfirîn, 293)

Bayram Namazı

Müslümanların biri Ramazan diğeri Kurban olmak üzere yılda iki bayramı vardır. Cuma namazının farz olduğu kimseler, bayram namazlarını da kılmakla yükümlüdür. Kadınların ve çocukların bayram namazı için camiye gelmeleri zorunlu tutulmamakla birlikte, Hz. Peygamber (s.a.s) onların da bu mutlu günü paylaşmalarını istemiş, erkeklerin bu konuda onlara zorluk çıkarmamalarına dair uyarıda bulunmuştur. (Müslim, Salât, 134) Bayram namazının vakti, Güneş'in doğuşu esnasındaki kerahet vaktinin, yani namaz kılınması yasak olan yaklaşık 50 dakikalık sürenin çıkışından sonra başlar.

Bu ibadet için camiye gidilirken Ramazan Bayramı'nda sessiz, Kurban Bayramı'nda ise sesli olarak tekbir getirilir. Bayram namazı imam ile birlikte kılınan iki rekât namaz ile bu namazdan sonra yerine getirilen hutbeden oluşur. (Buhârî, Îdeyn, 7) Diğerlerinden farklı olarak bayram namazlarında "zâit tekbir" ismi verilen ilave tekbirler getirilir. İlk rekâtta Fâtiha suresinden önce üç kez, ikinci rekâtta zammı sureden sonra üç kez tekbir getirilir. Ayrıca Kurban Bayramı'nda arefe günü sabah namazından itibaren dördüncü günün ikindi namazına kadar farz namazların peşinden teşrik tekbirleri getirilmesi vaciptir. Teşrik tekbiri şöyle getirilir: "*Allâhüekber Allâhüekber, lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber, Allâhüekber ve lillâhi'l-hamd*"

Nafile Namazlar

Kişinin, yükümlü olduğu farz veya vacip ibadetler dışında kalan, zorunluluk olmaksızın yaptığı ibadetlere "nafile" ismi verilir. Allah Resûlu (s.a.s), bir **kudsî hadiste** Allah'ın "*Kulum, kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle bana yaklaşamaz. Kulum nafile ibadetlerle de bana yaklaşmaya devam eder, ta ki ben onu severim. (Sevince de) artık onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. Benden isterse muhakkak ona (istediğini) veririm. Bana sığınırsa muhakkak onu korur ve kollarım…*'" (Buhârî, Rikâk, 38) buyurduğunu açıklar. Nafile namazlar, Allah'a, O'nun sevgisine, merhametine ve nimetlerine daha çok yaklaşmayı sağlar. Diğer bir hadiste ise nafile namazların farz namazlardaki eksiklikleri tamamladığı şöyle ifade edilir: *"(Kıyamet günü) kulun ilk hesaba çekileceği şey namazıdır. Eğer bunu tam olarak yapmışsa (ne âlâ!) Ama (farz namazları tamam) değilse Yüce Allah, 'Kulumun nafilelerine bakın.' buyurur Eğer nafile namazı bulunursa, 'Onunla farzları tamamlayın.' buyurur."* (Nesâî, Salât, 9)

Kudsî Hadis

Anlamı Allah'a (c.c.) ait, kelime ve cümleleri Peygamberimize ait hadislerdir.

Revâtib Sünnetler: Düzenli Kılınan Sünnetler

Beş vakit farz namaz ile birlikte düzenli olarak kılınan nafile namazlara "revâtib sünnet" ismi verilmektedir. Sabah namazının farzından önceki iki, öğlenin farzından önceki dört ve sonraki iki rekât, akşamın farzından sonraki iki rekât ve yatsının farzından sonraki iki rekât "müekked", yani Hz. Peygamber'in nadiren terk ettiği güçlü sünnetler arasında yer alır. (Tirmizî, Salât, 189; İbn Mâce, İkâmetü's-salavât, 100) Hz. Peygamber, her gün Allah için 12 rekât nafile namaz kılan Müslüman için Allah'ın cennette bir ev yapacağı müjdesini verir. (Müslim, Müsâfirîn, 103) İkindi ve yatsının farzlarından önce kılınan dörder rekâtlık sünnetler ise "gayr-i müekked", yani Hz. Peygamber'in bazen kılıp, bazen terk ettiği namazlar arasında yer alır.

Farzlar dışında en değerli namaz, gece namazıdır.

* * *

Teheccüd Namazı (Gece Namazı)

Teheccüd, farz, vacip ve teravih dışında yatsı namazından sonra henüz uyumadan veya bir süre uyuduktan sonra geceleyin kılınan nafile namazın ismidir. Hz. Peygamber'in, *"Farzlar dışında en değerli namaz, gece namazıdır."* (Nesâî, Kıyâmü'l-Leyl, 6) sözüyle teşvik ettiği bu namaz, önemli sünnetler arasında yer alır. Bu ibadetin fazileti, geceleyin uykunun en derin ve tatlı yerinde uykusunu bölerek Rabbini anmaya kalkma iradesini ve gayretini gösteren kulun çabasında saklıdır. Teheccüd namazı kılan kimse, Allah'ı çokça zikredenlerin arasına dâhil olur ve cennete esenlik içerisinde girer. (Ebû Dâvûd, Tatavvu', 18)

Teheccüd namazının iki, dört, altı ve sekiz gibi çift rekâtlarda kılınması tavsiye edilmekle birlikte, isteyen kimse daha fazla kılabilir. Kılmadan önce tekbir, hamd ve tespih zikirlerini söylemek ve tövbe etmek Hz. Peygamber'in sünnetleri arasındadır. (İbn Mâce, İkâmetü's-salavât, 180; Nesâî, Kıyâmü'l-leyl, 9)

Kuşluk Namazı

Duha, diğer bir adıyla kuşluk namazı, Güneş'in doğuşundan yaklaşık 50 dakika sonrasından itibaren Güneş'in tepeye yükselme vaktine kadar kılınabilen nafile bir namazdır. İki, dört, sekiz veya on iki rekât olarak kılınabilir. (Müslim, Müsâfirîn , 78, 80; Buhârî, Taksîru's-salât, 12) Bu namazı iki rekât olarak düzenli bir şekilde kılan kimsenin günahları deniz köpükleri kadar da olsa bağışlanır. (İbn Mâce, İkâmetü's-salavât, 187; Tirmizî, Vitir, 15) Hz. Peygamber, on iki rekât olarak kılan kimseye Allah'ın cennette altından köşk inşa edeceği müjdesini verir. (İbn Mâce İkâmetü's-salavât, 187; Tirmizî, Vitir, 15)

Teravih Namazı

Teravih, ramazan ayına özel olarak yatsı namazı ile vitir namazı arasında kılınır. Yirmi veya sekiz rekât olarak kılınabilecek teravih namazının diğer nafilelerin aksine cemaatle kılınması sünnet kabul edilir. (Buhârî, Salâtü't-terâvîh, 1) Allah Resûlü'nün bu namazı sekiz rekât olarak ve gecenin büyük bir bölümünü bu ibadetle geçirecek

şekilde uzunca kıldığı rivayetlerde belirtilir. (Buhârî, Salâtü't-terâvih, 1) Hz. Peygamber, "*Kim ramazan gecesi namazını (teravih) inanarak ve sevabını sadece Allah'tan bekleyerek kılarsa o kişinin geçmiş günahları affedilir.*" (Buhârî, "Salâtü't-terâvîh", 1) buyurarak bu namazın faziletini ortaya koymuştur. Teravih namazı her iki rekâtta bir selam verilerek kılınabileceği gibi dörder rekât hâlinde de kılınabilir.

Tahiyyetü'l-Mescid: Mescit Namazı

Tahiyyetü'l-mescid, mescid veya camiye girildiğinde bu kutsal mekânın sahibi olan Allah'ı selamlamak için kılınan iki rekâtlık bir namazdır. Hz. Peygamber "*Sizden birisi mescide girdiğinde, oturmadan önce iki rekât namaz kılsın.*" (Buhârî, Salât, 60; Müslim, Müsâfirîn, 69) buyurarak Müslümanları bu namazı kılmaya teşvik eder. Bu namazı mescidde oturmadan önce kılmak daha faziletli olmakla birlikte, oturduktan sonra tekrar ayağa kalkılarak da kılınabilir. Mescide günde birkaç kez girilmesi hâlinde bir kere kılınması yeterlidir. Cuma günü hutbe okunurken mescide giren kişi, bu namazı kılmadan yerine oturarak hutbeye kulak verir.

İstihare Namazı

Hayırlı, iyi olanı istemek anlamına gelen istihare namazı, kişinin, iki iş arasında hangisinin daha iyi sonuç vereceği konusunda kararsız kaldığında Allah'ın yol göstermesi ve doğru olanı kendisine ilham etmesi için yapılan duadan önce kıldığı namazdır. Bu namaz ve arkasından yapılan dua işin hayırlı bir şekilde gerçekleşmesini, eğer hayırlı değilse olmamasını Allah'tan istemektir. Hz. Peygamber, bir iş yapmaya niyetlenince iki rekât nafile namaz kıldıktan sonra hayırlısını istemek için şu duayı yapmamızı ister: "*Allah'ım, ilmine güvenerek senden hakkımda hayırlısını istiyorum, gücüme güç katmanı istiyorum. Sınırsız lütfundan bana ihsan etmeni istiyorum. Ben bilmiyorum, ama sen biliyorsun, ben güç yetiremem ama sen güç yetirirsin. Ey Allah'ım! Yapmayı düşündüğüm bu iş, benim dinim, dünyam ve geleceğim açısından hayırlı olacaksa, bu işi benim hakkımda takdir buyur, onu bana kolaylaştır, uğurlu ve bereketli eyle. Yok eğer benim dinim, dünyam ve geleceğim için kötü ise, onu benden, beni ondan uzaklaştır. Ve hayırlı olan her ne ise sen onu takdir et ve beni hoşnut ve mutlu eyle!*" (Buhârî, Teheccüd, 25; Tirmizî, Vitir, 15)

Evvabin Namazı

Allah'a çokça tövbe edenler, sığınanlar anlamındaki "evvabin" sözcüğü, akşam namazından sonra kılınan altı rekâtlık nafile bir namazın ismi olmuştur. Hz. Peygamber, bu namazın faziletiyle ilgili olarak, "*Kim akşam namazından sonra arasında kötü bir şey konuşmadan altı rekât nafile namaz kılarsa, bu onun için on iki senelik ibadetin sevabına denk kılınır.*" buyurur. (İbn Mâce, İkâmetü's-Salavât, 113) Bu namaz tek selamla kılınabileceği gibi, iki rekâtta bir selam verilerek üç selamla da kılınabilir.

CEMAATLE NAMAZ

Müslümanların ibadethanesi olan mescit ve camiler, birlik ve beraberlik içinde Allah'a kulluk edilen mekânlardır. (Tevbe, 9/18; Tirmizî, Îmân, 8; İbn Mâce, Mesâcid, 19) Bu nedenle camiye gitme niyetiyle evinden çıkan kimsenin attığı her iki adımdan biri kendisine sevap kazandırırken, diğeri bir günahını siler. (Nesâî, Mesâcid, 14; İbn Hanbel, II, 320)

Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi kat daha faziletlidir.

* * *

İslam'ın gerçekleştirmek istediği hedeflerden biri, bilinçli, amaç ve hedefleri belli, diğer Müslümanları ötekileştirmeden kardeşi olarak görmenin şuuruyla hareket eden bir ümmet oluşturmaktır. Bu açıdan cemaat ile kılınan namaz Müslümanlar arasındaki kardeşlik ruhunu, dayanışma ve sevgi hislerini olgunlaştırarak onların birbirine kenetlenmesini "ben" değil "biz" bilincinin kalplerine yerleşmesini sağlar. Bu ve buna benzer birçok hikmetten dolayı cemaatle namaz kılmak günahlardan arınmaya, cennete girmeye, cehennem ateşinden kurtulmaya vesile olur. (Müslim, Tahâret, 13; Tirmizî, Salât, 64; Buhârî, Ezân, 37) Hz. Peygamber "*Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi kat daha faziletlidir.*" (Buhârî, Ezân, 30) hadisiyle Müslümanları cemaate teşvik eder. Rahmet Elçisi, erkekleri cemaate katılmaya çağırdığı gibi kadınları, çocukları ve engellileri de mescitte namaz kılmaya davet eder. (Ebû Dâvûd, Salât, 52; Müslim, Mesâcid, 255)

Cemaatle namaz kılarken Kur'an'ı en iyi bilen ve okuyan imamlık yapar. (Ebû Dâvûd, Salât, 60) Eğer namaz kılınan cami veya mescidin bir görevlisi varsa imamlığı o kişinin yapması daha uygundur. (Müslim, Mesâcid, 290) İmam, cemaat içerisindeki yaşlı, hasta ve zayıf kişileri ayrıca insanların iş ve güç durumlarını dikkate alarak namazı kısa bir şekilde kıldırır. (Nesâî, İmâmet, 35; İbn Mâce, İkâmetü's-salavât, 48) Cemaat, rükû, secde ve diğer rükünlerinde imama tam bir uyum içinde hareket eder. Ondan önce rükû ve secde yapmaz ve o Kur'an okurken sessizce dinler. (Dârimî, Salât, 72)

İmam en önde ve safın ortasında kalacak şekilde konum alır ve ona uyanlar da arada boşluk bırakmaksızın düzgünce saf tutarlar. (Ebû Dâvûd, Salât, 98) Allah Resûlü, düzgün bir şekilde saf tutmayı namazı güzelleştiren unsurlar arasında sayar. (Buhârî, Ezân, 74) Müslümanlar bir binanın tuğlaları gibi düzgün ve aralarında boşluk bırakmadan imamın arkasında namaz kılarlar. Böylece sapasağlam, kalpleri ve duyguları aynı istikametteki bir topluluk olurlar, aralarına kardeşliklerini bozacak herhangi bir fitne ve bozgunculuk tohumu giremez. (Müslim, Salât, 122; Ebû Dâvûd, Salât, 93) Cemaat arasında, erkekler için ilk saf daha faziletliyken, kadınlar için son safta namaz kılmak daha faziletlidir. (Müslim, Salât, 132; Tirmizî, Salât, 52)

YOLCULUKTA NAMAZ

Yüce Allah, kullarına duyduğu rahmetinin bir eseri olarak zorluk ve sıkıntı yaşanılan durumlarda onlara bazı kolaylıklar getirir. Yolculuk, sefer hâli Allah'ın kolaylık (ruhsat) tanıdığı durumlar arasında yer alır. Dinî literatürde 90 kilometre veya daha uzun mesafedeki bir yere 15 günden az kalmak niyetiyle gitmek üzere yola çıkan kişiye seferî/misafir denir ve bu kişi bahsedilen kolaylıklardan istifade edebilir. Seferî kimse gittiği yerde on beş gün veya daha uzun bir süre kalmaya niyet ettiğinde ise artık mukim hükmüne girer, yolcu olmaktan çıkar.

Yolcu olanlar dört rekâtlık farz namazları kısaltarak iki rekât şeklinde kılarlar. Ayaklarına giydikleri meshi çıkarmadan üzerine 72 saat mesh ederek namaz kılabilirler. Yine Yüce Allah, "*Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman, eğer kâfirlerin size kötülük etmesinden korkarsanız, namazları kısaltmanızda bir sakınca yoktur.*" buyurur. (Nisâ, 4/101) İslam âlimlerinin çoğunluğuna göre yolculuk esnasında öğle ile ikindinin öğle veya ikindi vaktinde; akşam ile yatsının akşam veya yatsı vaktinde birleştirilerek kılınması da sefer ruhsatları arasındadır.

NAMAZLARIN KAZASI

Belli vakitlerde kılınması gereken (Nisâ, 4/103) farz ve vacip namazların vakti dışında kılınmasına kaza ismi verilir. Normal şartların dışında yolculuk ve işlerin yoğunluğu gibi durumlarda bile namazın kasten terk edilmesi büyük günahlardandır. Bu nedenle uyuyup kalmak, bayılmak gibi geçerli bir mazeret olmaksızın terk edilen namazların kaza edilmesinin yanı sıra tevbe ve Allah'tan af dilenmesi de gerekir. Unutma ve uyuyakalma gibi insanın elinde olmayan durumlarda veya düşman korkusu ya da doktorun önemli ve uzun bir ameliyata girmesi gerekliliği gibi olağanüstü durumlarda mümkün olan en kısa sürede namazın kılınması gerekir. Hz. Peygamber bu konuda "*Biriniz uyuyakalır veya unutur da bir namazı vaktinde kılamaz ise hatırladığı vakit o namazı kılsın*…" buyurur. (Buhârî, Mevâkît, 37; M1566 Müslim, Mesâcid, 314)

Farz namazların kaza edilmesi farz, vacip namazlarınki ise vaciptir. Namazların sünnetleri ise kaza edilmez. Çok sayıda kaza namazı borcu olan kimsenin, namazlara bitişik olan revâtip sünnetler dışındaki nafile namazlar yerine onları kılması daha önceliklidir. Kaza namazına "Vaktine yetişip de kılamadığım ilk sabah/öğle vd. namazının farzını kılmaya" şeklinde niyet edilebilir.

"Rabbim! Beni ve neslimi namaz kılanlardan eyle. Rabbimiz! Duamı kabul buyur." (İbrâhîm, 14/40)

“Rabbim!
Beni ve neslimi namaz kılanlardan eyle.
Rabbimiz!
Duamı kabul buyur.”

*** * ***